

Co je to cesta poznání?

Cesta poznání, která má vést k úplnějšímu poznání, však vyžaduje proměnu *celého* člověka. Schopnost poznání je totiž u člověka velmi, závislá na jeho duševním naladění, na jeho duševní hygieně. Taková! cesta patří zcela do úvah o duševní hygieně, poněvadž síly, které může dnešní člověk použít k poznávání, k němu prostě přitékají a on sám!; s nimi musí něco začít dělat, jinak se z nich stanou překážky životá v podobě podvědomých duševních forem.

Poznání má význam pro celý lidský život, ale až dosud mu byl přiřkládán jen nepatrný význam. Člověk všeobecně vychází z toho, *íe* realita existuje již hotová a bez jeho poznání. Bere ji jako danou s tím*; že je zapotřebí ji poznávat dodatečně, protože nevnímá, že má stále co! činit jen s *obrazem* skutečnosti, který je určován výsledky jeho pozná-, ní, jehož nedosáhl vědomě; nevnímá, že obraz skutečnosti se skládá) právě z poznání, k němuž se nyní vědomě obrací: ve druhém aktu?¹ poznání. Skutečnost, ve které pak člověk žije, je určována tím, nakolik toto druhé poznání pokročí a může pokročit v rozpouštění obrazu světa, jenž je člověku předkládán výchovou ve věku, kdy si ještě není , vědom sám sebe. Díváme-li se na *naši* skutečnost, máme všechny dů- / vody pro to, abychom nebyli spokojeni s druhem poznání, skrze nějž; tato naše skutečnost vznikla.

Jak člověk poznává, tak žije. Ať vědomě či nevědomě, stále bude svůj svět utvářet podle svého poznání. Poznání tak tvoří realitu - a když tvoří, zároveň připravuje morálku. Samo poznání sice ještě nevypovídá nic o tom, co máme dělat, ale určuje a stanovuje cesty a možnosti, jak můžeme něčeho dosáhnout nebo se něčeho vyvarovat. Morální čin následuje - za normálních okolností - po poznání.

Nyní se nabízí úplně přirozená otázka: Je každý člověk vhodný **pro** takové školení?

Kritéria způsobilosti můžeme zahrnout do dvou otázek:

1. Odkud pocházejí tvoje myšlenky? Tvoříš je sám nebo jsou ti dány?

2. Odkud pocházejí tvé vjemy? Tvoříš je sám nebo jsou ti dány?

Ať budou odpovědi jakékoli (a exaktní odpovědi nejsou vůbec jednoduché), pokud odpovídající těmto otázkám *rozumí*, je pro tuto cestu školení zralý. Pak totiž ví, co je míněno „myšlenkami“, co je míněno „vjemy“, a rozumět tomu znamená, že je v něm duše vědomá zformovaná a vzdělaná natolik, nakolik to právě toto školení poznání vyžaduje. Svou nezralost naopak člověk potvrdí tím, že ve svých odpovědích na otázky ukáže, že jim nerozumí. Dotyčný člověk pak nemůže pohlížet na obsahy svého vědomí, což je kritérium duše vědomé. Zde načrtnutá cesta poznání platí pro další zdokonalování a vzdělávání duše vědomé, která je vyvinuta u každého alespoň trochu „normálního“ člověka s evropsko-americkou výchovou. Cestu poznání samozřejmě nemůže nastoupit ten, kdo trpí těžkými duševními problémy, nebo ten, jemuž v tom brání tělesná nemoc.

Vzhledem k věku lze dnes jen stěží stanovit jednotná kritéria. Jsou dvacetiletí starci a jsou devadesátiletí mladíci. Mnohem důležitější než věk jsou životní poměry. Jako směrnici můžeme uvést: Školením poznání by se měl vážně zabývat jen ten, kdo se snaží účastnit současného života a má zajištěnu vnější existenci, a bez vážnosti by se jím neměl zabývat nikdo. Zdokonalování schopnosti poznání znamená výchovu a pěstování svobodných lidských duševních a duchovních sil, které jinak zůstávají pro člověka nadvědomé. Zdokonalování pak znamená pokus odstranit překážky takového vývoje. Školením poznání se posiluje improvizující, tvůrčí a nehotová (zvyklostmi neomezovaná) bytost člověka a jeho autonomní podstata. Můžeme také říci: Školení vědomí nepodporuje to, co je v člověku v nejširším smyslu umožněno mechanicky, hotovými formami. Školení vědomí podporuje vliv působení podstaty spojené se slovem. Člověk se učí stále více žít podle slova. Nejde jen o schopnosti poznání - pro proměnu člověka v člověka, jakým skutečně může být, jsou spíše jen cestou, nikoli oklikou.

Cesta začíná výchovou myšlení a studiem

Cesta musí začínat výchovou myšlení, neboť všechno konáme z rozhodnutí vycházejících z myšlení. Dokonce i kdybychom se chtěli myšlení zřítci, byl by to cíl, který by bylo nutné pochopit a rozhodnout' myšlením a totéž platí i pro prostředky k tomuto cíli. Viděli jsme, že ; myšlení egoistické bytosti do značné míry slouží nemyšlení. Prvními kroky na cestě poznání budou tedy pokusy osvobodit myšlení z područí podvědomé bytosti.

Je-li tento krok do jisté míry vykonán, člověk pracuje na svém vědomí dále na těch místech, na něž ho zavedl vývoj lidstva, tj. na hraničních zážitcích vědomí, na kořenech myšlení, vnímání a představivosti. Tyto kořeny ční vzhůru jako v obraze obrácené rostliny.

Těmito kroky se postupně musí rozpustit také zbytky dřívější, nevědomé výchovy, všechna dogmata, předsudky, myšlenkové, citové a volní zvyklosti, protože ve vědomí působí jako vměstky, které ruší a zabraňují krevnímu oběhu, pohybu krve života. K tomu slouží cvičení rozpouštění, uvedená v dalším textu. *Péče o nadvědomou složku, společnou všem lidem*, osvobozenou od hotových forem, nedovoluje do sebe přijmout něco, co je utvářeno ze zvykového pojetí, aniž by to rozpustila a vždy znovu nově utvářela.

Umělecká činnost jako všeobecný duševní postoj

To, co potřebujeme na cestě vývoje vědomí jako všeobecný duševní postoj, představuje těžký úkol, poněvadž je to běžnému životu velmi cizí. Také pro tento život by to byl ideální postoj, ale ten má dnes jiný styl. Toto naladění je dnes možné najít v umělecké činnosti, pro niž je stejně nepostradatelné jako pro cestu školení. Můžeme je nazvat Huxleyho výrazem „aktivní klid“ nebo „aktivní uvolněnost“. Je opakem sevření, stažení se, napětí z nervově namáhavé práce, stresu atd. Se sevřenými prsty, se sevřenou rukou se nedá hrát na hudební nástroj ani malovat.

Ve vyučování hudbě se vynakládá mnoho práce na to, aby se ruka uvolnila a mohla vykonávat uměleckou činnost v souladu s

inspirací.¹ Něčeho podobného je třeba dosáhnout vzhledem ke gestům vědomí. Je to problém vůle, ale vůle, s níž pracujeme *navenek*, není vhodná k vykonávání *cvičení* vědomí. To, co se obvykle nazývá spontánností (V5), je opakem aktu vůle. Spontánnost, které je třeba dosáhnout ve cvičeních, není dospělému dána; chce ji, ale nikoli obyčejnou vůlí. Na Východě by řekli „nechtějící vůlí“. Mohli bychom ji nazvat im- provizující vůlí. Nevíme předem, co budeme improvizovat, a přece to není náhodné, není to beze směru, není to beze smyslu. Je to velmi příbuzné s hraním a také to hra je. Na rozdíl od pasivity je to v pohotovosti čekající *aktivita*.

Cesta začíná *studiem*, které slouží k získání cviku v pozorování jevů ve vědomí; pro tyto skutečnosti tvoříme pojmy vyšší kvality, tj. pojmy, jejichž prostřednictvím lze srozumitelně popsat jevy ve vědomí a podstatu člověka i světa, tedy získáme mapu, na níž je načrtnutá cesta, jak se orientovat ve struktuře člověka a světa.

Na druhé straně je studium nutné k tomu, abychom se ve svých duševních zážitcích vyhnuli iluzím a klamům. Právě proti nebezpečí iluzí musíme na této cestě mnoho vykonat. To se může stát jen za předpokladu bdělého, střízlivého a čistého myšlení, očištěného od všeho, co není myšlením.

Těžko se dá popsat, jak se „dobře“ hraje na klavír. Lze ovšem popsat velmi přesně, čeho se má člověk přitom *vyvarovat*. Popis cvičení vědomí je ještě mnohem ožehavější a choulostivější, poněvadž zde je každý sám svým individuálním klavírem, svými individuálními notami a zároveň svým vlastním klavíristou. Velmi bychom si přáli podat tento popis tak, aby po vyličení určitého kroku bylo možno to, co bylo popsáno, opět rozpustit a přenést do vlastní, individuální formy. Znamená to, že zde počítáme s intenzivní spoluprací čtenáře, s jeho jemným vcítěním, které bude nutné k porozumění tomu, co zde máme na mysli, ale co dokážeme vyjádřit jistě jen nedostatečnými slovy.

---

¹ Josef Krček, *Musica Humana, Fabula* 2008, pozn. vyd.

Georg Kühlewind